

Урок 1.   02.09.22

Вступ. Реалістична українська проза. Українська література другої половини ХІХ ст. в контексті розвитку тодішнього суспільства, культури, мистецтва.

Новий етап національно-визвольного руху, культурно-просвітницька діяльність «громад». Періодичні видання. Розвиток реалізму, натуралізму, пізній романтизм. Тодішні поезія, драматургія. Особливості реалістичної прози

Суспільно-історичні умови в другій половині ХІХ століття

Колоніальний гніт Російської та Австро-Угорської імперій гальмує духовний поступ нації, стримує культурно-мистецькі процеси.

Скасування кріпосного права в 1861 році не принесло селянам жаданої волі, а навпаки перетворилося на безсоромне пограбування.

Посилилися національні утиски.

У 1863 році з'явився Валуєвський циркуляр, у якому проголошувалося, що «малороссийского наречия не было, нет и быть не может».

Міністр внутрішніх справ Російської імперії
Петро Валуєв

Суспільно-історичні умови в другій половині ХІХ століття

Емський акт (1876) забороняв постановку вистав українською мовою, ввезення на територію Російської імперії україномовної друкованої продукції, навіть публікацію нотних текстів.

Осередком наукової, освітньої та мистецької діяльності українців стає Львів.

У Львові із 1868 року починає діяти товариство «Просвіта», а з 1875 – Літературне товариство імені Тараса Шевченка.

Трибуною всієї української літератури, зокрема й наддніпрянської, стали часописи «Правда», «Зоря», газета «Діло», а також видання радикальних галицьких сил: «Громадський друг», «Дзвін», «Молот», «Світ», «Житє і слово».

Новий етап національно-визвольного
руху, культурно-просвітницька
діяльність «громад»

Перша громада виникла в
Києві в
1859 р. на основі таємного
гуртка «хлопоманів».
Очолив її історик, пізніше
професор Київського
університету Володимир
Антонович.

Громади виникли в
Харкові,
Чернігові, Полтаві, Одесі,
Катеринославі та інших
містах.

Діяльність громад була спрямована на

відкриття недільних шкіл (першу було відкрито в Києві в 1859 р.), публічних бібліотек;

пропаганду художньої та наукової літератури (створення підручників, видання художньої й популярної літератури);

вивчення української мови, історії, етнографії тощо.

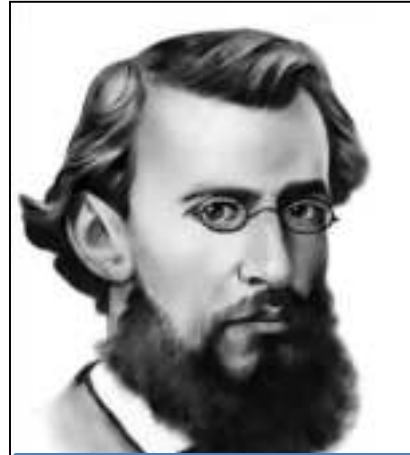
Найактивніші учасники громадівського руху

Композитор
М.Лисенко

Письменник і
драматург
М. Старицький

Письменник
Панас Мирний

Історик
М. Драгоманов

Соціолог
С. Подолінський

Етнограф
П. Чубинський

Науковець
О. Русов

Письменник
О.Кониський

У 1861 р. в Петербурзі члени Кирило-Мефодіївського братства Т. Шевченко, М. Костомаров, П. Куліш, В. Білозерський заснували журнал «Основа».

Per. 477 ^{1/2} (1861, 1)

ОСНОВА

1861

ЯНВАРЬ

СОДЕРЖАНИЕ:

I. — КОДЕКСЪ I — V.	Т. Г. ШЕВЧЕНКА.
II. — ТРИ ДОМЪ	МАРКА БОВЧИНА.
III. — СТИХИ:	
На Вспаты	ФЕЛИКСЪ ГАЛУЗЕНКА.
1) Заманъ. 2) Давнои	ПЕРВОНЕГАЛНИ.
3) Голъ-ога, вога! 4) Шога, шра!	СТ. ПУДАЙСЬКОГО.
5) Вѣра. 6) Жирѣ	А. И. ГЛЕБОВА.
Дѣла	Р. В.
Прощади те собою	А. И. ГЛЕБОВА.
IV. — СТЕХНИЪ-РОГЪ	А. И. СТОРОЖЕНКА.
V. — ЗАМѢТКИ П НАРОСКИ ДАКЪ ДРАМЫ ПЪЗЪ УБРАНСКОЙ ИСТОРИИ	Н. В. ГОГОЛЯ.
VI. — МЫСЛИ О ФЕДЕРАТИВНОМЪ НАЧАЛѢ ВЪ ДРЕВНЕЙ РУСИ	Н. И. КОСТОМАРОВА.
VII. — ОБЗОРЪ УБРАНСКОЙ СЛОВЕСНОСТИ:	
1) Копенггагенъ. 2) Востаренск	Н. А. КУМЦА.
VIII. — МѢСТА ЖИТЕЛЬСТВА П МѢСТНЫЕ НАЗВАНІЯ РУСИНОВЪ ВЪ НАСТОЯЩЕЕ ВРЕМЯ	М. И. ЛЕВЧЕНКА.
IX. — РЕЛИГИОЗНИ СЪТЕНИ	М. Т. ЛОМОНСО.
X. — СЪ-ВОЛЫНИ	АННЫ ВАРЕНКОВЪ.
XI. — ВОСПОМНѢНІЕ О Н. А. МАРШЕНЧѢ	Н. Е. МАКАРОВА.
XII. — ПЪЗЪ УБРАННЫ	А. С. ЧЕРВИНСКАГО.
XIII. — ХОЗЯЙСТВЕННАЯ ЗАМѢТКА	М. А. В. КОХАНОВСКАГО.
XIV. — ЛИСТИ СЪ ХЪТОРА	ХЪТОРИЩИНА.
XV. — ВОСТИ: (какая въ разныа мѣста моего края)	
XVI. — Вопросы Редаціи. — Сѣтны Редаціи. — Объ изданіи Украинскаго Словара. — Объ изданіи Украинскаго Альбома. — Объясненіе употребляемыхъ иностранныхъ словъ. — Календарическая таблица.	

Перший український журнал у Російській імперії

Київська громада
мала власний
друкований орган
«Києвский
телеграф».

Газета "Києвский телеграф"

У 1876 р. діяльність громад було заборонено.

Частина громадівців виїхала за кордон.

Серед них був і

М. Драгоманов, який упродовж 1878–1882 рр. видавав у Женеві перший український часопис за кордоном «Громада».

Періодичні видання

У 60-х рр. ХІХ ст. з початком українського культурно-національного відродження значно зростає кількість періодичних видань:

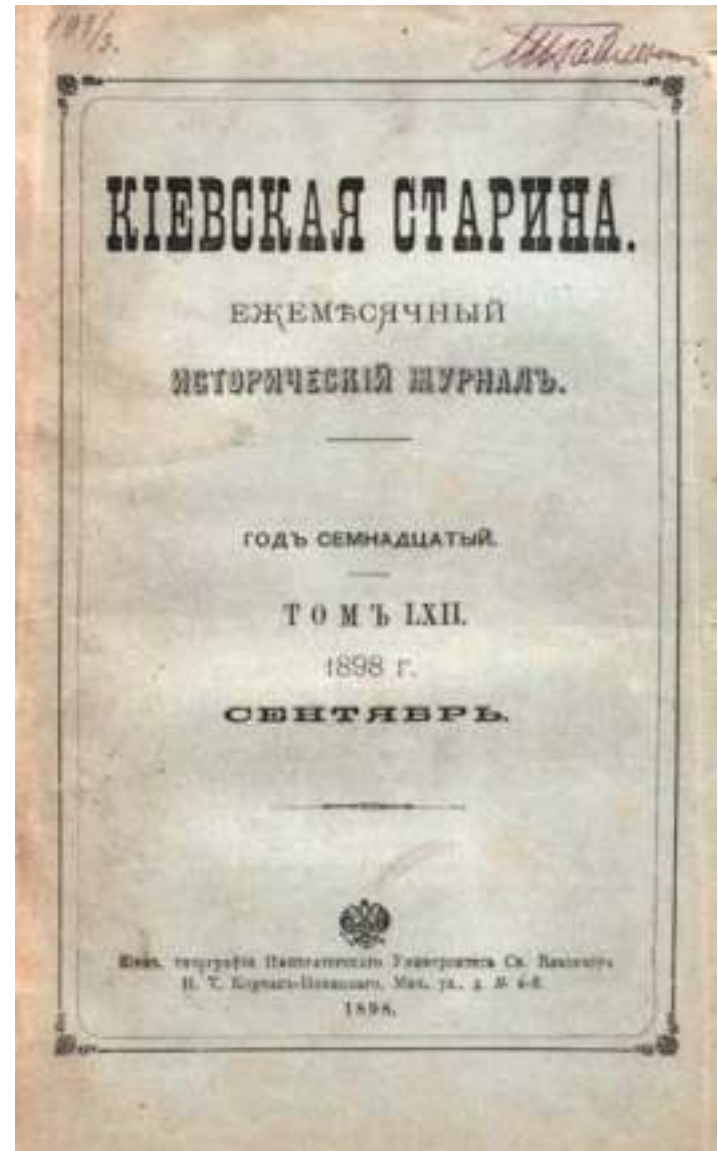
«Киевлянин» (Київ, 1864)

«День» (Одеса, 1869)

«Основа» (Петербург, 1861–1862)

Значним науковим і культурним осередком в Україні став часопис «Киевская старина», заснований на кошти вітчизняних меценатів В.Симиренка й В. Тарнавського.

Найвизначнішим
національним
літературно-
мистецьким виданням
був «Літературно-
Науковий Вістник»,
який почав
виходити з 1898 р. у
Львові з ініціативи
М. Грушевського.

До складу редакції входили
І. Франко, О. Борковський,
О. Маковей.

Нове звучання поезії

Збірка І. Франка «З вершин і низин» (1887) після Шевченкового «Кобзаря» стала другим знаменним явищем української поезії.

Різномісність Франкового таланту засвідчили збірки «Зів'яле листя» (1896) та «Мій ізмарагд» (1898) .

Плідно працює в царині поезії в 70–90- х рр. ХІХ ст. П. Куліш (збірки «Хуторна поезія» (1882) та «Дзвін» (1893)).

Помітними в літературному процесі другої половини ХІХ ст. стали збірки Якова Щоголева «Ворскло» (1883) й «Слобожанщина» (1898).

У 80-х рр. одна за одною виходять збірки віршів Б. Грінченка «Пісні Василя Чайченка», «Під сільською стріхою».

Розвиток драматургії

Потужним поштовхом стало створення 1882 р. в Єлисаветграді української професійної трупи корифеїв.

Значний внесок зробив Михайла Старицький. Його п'єси позначені актуальністю тематики, демократичним змістом, сценічністю.

Поєднанням реалізму з мелодраматизмом відзначаються драми, комедії, водевілі та інсценізації понад 40 оригінальних творів Марка Кропивницького.

У 70–90-х рр. розпочинає свій шлях у драматургії ще один корифей театру – Іван Карпенко-Карий, пишуть п'єси різних жанрів Іван Нечуй-Левицький, Пантелеймон Куліш, Панас Мирний, Іван Франко.

Інтенсивний розвиток прози

Письменники не обмежувалися правдивим відображенням народного життя, змалюванням його страждань, а намагалися просвітити народ.

Провідною в прозі залишається тема селянства. Поступово письменники зосереджують увагу на житті інших соціальних прошарків – міщанства, службовців, офіцерства, учительства тощо.

У Галичині поширюється феміністичний рух, зачинателькою якого вважають Н. Кобринську. Неоціненною заслугою письменниці є розвиток «жіночої прози», адже її приклад заохотив до праці на літературній ниві О. Кобилянську, Є. Ярошинську, А. Павлик.

Інтенсивний розвиток прози

Збагачується українська проза й жанрово. У 70–80-х рр. XIX ст. на перше місце серед прозових творів виходять роман та повість.

Відбувається становлення нових жанрових різновидів повісті. Удосконалюється форма компонування життєвого матеріалу в епічних творах.

З'являються також новела, нарис, етюд, образок; зароджується поезія в прозі.

Українська проза, гідно представлена Іваном Нечуєм-Левицьким, Панасом Мирним, І. Франком, Б. Грінченком, створила передумови для розвитку та нового злету українського красного письменства й стала окрасою світової літератури.

РЕАЛІЗМ (франц. матеріальний, предметний) – літературний напрям, який характеризується правдивим і всебічним відображенням дійсності на основі типізації **ЖИТТЄВИХ ЯВИЩ.**

Реалізм чи натуралізм в літературі потребує, щоб література була одкидом правдивої, реальної життя, похожим на одкид берега в воді, з городом чи селом, з лісами, горами і всіма предметами, котрі знаходяться на землі. Реальна література повинна бути дзеркалом, у котрому б одсвічувалась правдива життя, хоч і тоскна, похожа на мрію, як сам одсвіт.

І.С.Нечуй-Левицький

Ознаки реалізму:

- раціоналізм, раціоцентричний психологізм (ототожнення психіки й свідомості, недооцінювання позасвідомих процесів);
- правдиве, конкретно-історичне, всебічне зображення типових подій і характерів у типових обставинах із правдивістю деталей;
- принцип точної відповідності реальній дійсності усвідомлюється як критерій художності, як сама художність;
- характер і вчинки героя пояснюються його соціальним походженням та становищем, умовами повсякденного життя;
- конфліктність (драматизація) як сюжетно-композиційний спосіб формування художньої правди;

Ознаки реалізму:

вільна побудова творів;

перевага епічних, прозових жанрів у літературі, послаблення ліричного струменя мистецтва;

розв'язання проблем на основі загальнолюдських цінностей.

Письменники-реалісти

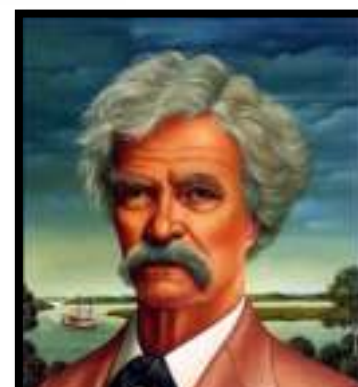
Оноре де
Бальзак

Еміль Золя

Чарльз Діккенс

Марк Твен

Іван Нечуй-
Левицький

Панас Мирний

Іван Карпенко-
Карий

Марко Вовчок

Основні ознаки романтизму:

- увага до людської особистості, індивідуальності, внутрішнього світу людини;
- зображення виняткового характеру у виняткових обставинах, сильної, бунтарської особистості, непримиренної до світу. Найчастіше це одинак, якого не розуміє більшість людей;
- культ почуттів, природи й природного стану людини;
- існування «двох світів»: світу ідеалу, мрії та світу дійсності;

Основні ознаки романтизму:

- ❑ звернення до народних сюжетів, фольклору, зацікавленість в історичному минулому, пошуки історичної свідомості.

НАТУРАЛІЗМ (фр. naturalisme, лат. natura: природа) – це літературний напрям, що виник у Франції в 70-х рр. ХІХ ст. й поширився протягом 80–90-х рр. в літературах Західної Європи та США. Цей напрям виник на противагу романтизмові.

Основні ознаки натуралізму:

- орієнтація письменника на досягнення науки;
- відтворення життя в повсякденно-побутовій правдивості (фактографізм);
- фізіологічна мотивація вчинків персонажів, які є досить однотипними (робітники, солдати, пралі, лікарі).

Головним
представником
натуралізму в
українській літературі
став І. Франко.

Відео до уроку:

<https://cutt.ly/cZXMkZ7>

Українська література 70-90 років 19 ст.
Підготовка до ЗНО.

Домашнє завдання:

- прочитати теоретичний матеріал за підручником стор.12-26;
- зробити конспект у зошиті (виписати терміни з теорії літератури);
- запам'ятати ознаки ***романтизму, реалізму, натуралізму.***